

Frostating lagmannsrett - LF-2016-17908 - LF-2016-17920

Instans	Frostating lagmannsrett - Dom
Dato	2016-07-05
Publisert	LF-2016-17908 - LF-2016-17920
Stikkord	Utslippstillatelse. Drikkevannskilde. Forurensning. Reell forurensningsfare. Forurensningsloven § 7 og § 18 fjerde ledd. Forvaltningsloven § 24 og § 25.
Sammendrag	Spørsmål om gyldigheten av en kommunes tilbakekallelse av utslippstillatelser fra hytter, begrunnet i hensynet til sikkert drikkevann (Jonsvatnet i Trondheim). Kommunens vedtak ble opprettholdt av lagmannsretten, både materielt og prosessuelt. Faren for forurensning var stor for den ene eiendommen, og reell også for den andre, som lå 550 meter fra Jonsvatnet. Drøftelse av forvaltningens kompetanse etter forurensningsloven § 18 tredje ledd og av domstolens prøvingskompetanse.
Saksgang	Sør-Trøndelag tingrett TSTRO-2015-61931 - Frostating lagmannsrett LF-2016-17908 / LF-2016-17920 (16-017908ASD-FROS / 16-017920ASD-FROS).
Parter	R-O Holding AB og Tore Haagensli (for begge: advokat Jostein Grosås), mot Trondheim kommune (advokat Sverre Bernt Schistad).
Forfatter	Førstelagmann Sverre Erik Jebens. Førstelagmann Sven-Jørgen Lindsetmo. Førstelagmann Willy Nasset.

Saken gjelder tvist om gyldigheten av et kommunalt vedtak om tilbakekall av utslippstillatelse i ferskvann, nærmere bestemt pålegg om fjerning eller plugging av innvendig vannledning til fritidsboliger.

Jonsvatnet, som ligger noe sør for Trondheim sentrum, er primær vannforsyningskilde for Trondheim kommune og reservevannkilde for Melhus kommune. Innsjøen forsyner ca 200 000 personer med vann, og er også vannkilde for en rekke virksomheter, herunder St. Olavs Hospital i Trondheim.

Jonsvatnet er den største innsjøen innenfor Trondheim kommunes grenser, og består av tre sammenhengende deler; Storvatnet, Litjvatnet og Kilvatnet. Etter kommunedelplanen for Jonsvannsområdet, som omfatter Jonsvatnet med nedbørsfelt, er planområdet disponert til landbruks-, natur- og friluftsområde, drikkevann og naturvernområde. I tillegg til landbrukseiendommer ligger det én skytebane i nedbørsfeltet til Jonsvatnet, og en del bolighus. Hovedtyngden av bebyggelsen rundt Jonsvatnet består av fritidsboliger, som det er opplyst å være ca 350 stykker av innenfor nedbørsfeltet til vatnet. Det er opplyst at ca 90 av fritidseiendommene har innlagt vann, i henhold til utslippstillatelser fra flere tiår tilbake.

I tidsrommet 1964-1966 ble det avholdt skjønn for fastsetting av erstatning til grunneiere som ble pålagt begrensninger med hensyn til aktivitet på eiendommene for å beskytte Jonsvatnet som drikkevannskilde. Ved Jonsvannsskjønnene ble allerede eksisterende landbruksvirksomhet tillatt å fortsette, men med begrensninger. Ny bebyggelse, herunder til fritidsbolig, ble forbudt innenfor fastsatte grenser.

Fra begynnelsen av 1990-tallet satte Trondheim kommune søkelys på forholdene i og rundt Jonsvatnet. I 1994 ble det vedtatt en kommunedelplan for området, der formålet var å sikre god vannforsyning og særlig å beskytte drikkevannskilden fremfor andre bruksinteresser. Kommunedelplanen påla ytterligere restriksjoner når det gjelder landbruksdrift, og forbød blant annet fritidsboliger å ha innlagt vann. Trondheim bystyre ble gitt myndighet til å avgjøre søknader om dispensasjon fra kommunedelplanen. I tillegg til dette ble det nedlagt forbud mot ferdsel på Jonsvatnet med motorbåter og sjøfly. Et tidligere forbud mot såkalt organisert bading, dvs. opparbeidelse av badeplass, ble erstattet av et totalforbud mot bading i Jonsvatnet.

Trondheim kommune sendte i tidsrommet 2007-2009 ut ca 90 forhåndsvarsler til eiere av fritidseiendommer, der utslippstillatelser for vann ble tilbakekalt og eierne ble pålagt å fjerne, eventuelt plugge igjen innvendig vannledning. Blant dem som mottok slikt forhåndsvarsel var Lars Trønsdal, som var eier av gnr 137 bnr 3, Tore Haagensli, som er eier av gnr 139 bnr 41 og selskapet R-O Holding AB, som er eier av gnr 150 bnr 8. Den førstnevnte eiendommen ligger i en åsside, ca 520 meter vest for Storvatnet, den neste på en høyde ca 550 meter syd for Kilvatnet og den sistnevnte eiendommen helt ned til Storvatnet, på nordsiden.

Trondheim kommune traff 1. juli 2013 vedtak om tilbakekall av utslippstillatelse, samt pålegg om fjerning, eventuelt plugging av innvendig vannledning, som omfattet de tre eiendommene nevnt foran. Vedtakene ble påklaget av eierne, men Trondheim formannskap traff 4. november 2014 vedtak, der ingen av klagen ble tatt til følge og vedtakene ble opprettholdt.

Lars Trønsdal, Tore Haagensli og R-O Holding AB brakte spørsmålet om gyldigheten av vedtakene inn for Sør-Trøndelag tingrett. De nedla påstand om at vedtakene skulle kjennes ugyldig, og subsidiært, for så vidt gjelder R-O Holding AB og Tore Haagensli, om at Trondheim kommune skulle tilpliktes å anordne en avløpsløsning som tilfredsstillter forurensningslovens krav til avløp.

Sør-Trøndelag tingrett avsa 4. desember 2015 dom, med slik domsslutning:

1. Trondheim kommune frifinnes.
2. R-O Holding AB dømmes til innen 2 - to - uker fra forkynnelse å erstatte Trondheim kommune sine sakskostnader med 61.000 - sekstientusen- kroner.
3. Tore Haagensli dømmes til innen 2 - to - uker fra forkynnelse å erstatte Trondheim kommune sine sakskostnader med 61.000 - sekstientusen- kroner.
4. Lars Trønsdal dømmes til innen 2 - to - uker fra forkynnelse å erstatte Trondheim kommune sine sakskostnader med 61.000 - sekstientusen- kroner.

Tore Haagensli anket tingrettens dom til lagmannsretten ved ankeklæring 14. januar 2016, og R-O Holding AB og Lars Trønsdal innga felles anke samme dag. Trondheim kommune imøtegikk ankene ved anketilsvar 27. januar 2016.

Under saksforberedelsen for lagmannsretten avgikk Lars Trønsdal ved døden. Ankesaken ble derfor stanset for denne partens vedkommende, i medhold av tvisteloven § 16-16. Lagmannsretten besluttet å forene de to gjenværende ankesakene til felles behandling, og tok ikke til følge en begjæring om å utsette behandlingen av dem.

Ankeforhandling ble avholdt i Trondheim tinghus 14.-16. juni 2016. Tore Haagensli møtte, og for R-O Holding AB møtte Ola Røvik. Begge avga forklaring. For Trondheim kommune møtte juridisk rådgiver Sissel Johanne Aas Dalsveen, og avga forklaring. I tillegg var teknisk sjef Anne Kristine Misund til stede og avga forklaring. Lagmannsretten mottok forklaring fra seks vitner, hvorav flere har særlig kyndighet innen vannhygiene og sikring av drikkevann. Retten, partene og prosessfullmektigene foretok befarung av de to eiendommene saken gjelder. Partene påviste også en hesteoppdrettsfarm og en skytebane som ligger nær Jonsvatnet. Lagmannsretten kommer tilbake til utslippssituasjonen for de ankende parter eiendommer, samt betydningen av driften på landbrukseiendommer, nedenfor.

Tore Haagensli og R-O Holding AB har anført i hovedtrekk:

Utslipp av gråvann fra de to hyttene saken gjelder medfører ikke «fare for forurensning» jf forurensningsloven § 7 første ledd. Forurensningsfaren må være reell for å være relevant, jf Lovkommentar av Hans Chr. Bugge i Gyldendal Rettsdata note 29. Tingretten har nøydt seg med å vise til bakterier, virus og parasitter, uten å drøfte hvorvidt disse representerer en reell forurensningsfare.

Det fremgår av sivilingeniør Finn-Åge Søråsens rapport 19. november 2011 at utslipp av gråvann med innlagt sommervann, samt rensing med biofilter eller oppsamling i tett tank neppe vil gi større belastninger på Jonsvatnet enn bruk av utvendig tappekran og spredning av brukt vann i terrenget. Hans-Jørgen Albrechtsens rapport 29. mai 2016 konkluderer med at vannutslipp via avløp til bakken eller ved at brukt vann kastes ut i terrenget vil medføre den samme forurensningsfaren. Albrechtsen påpeker også at avstanden fra Haagenslis hytte til Jonsvatnet har stor betydning for forurensningsrisikoen.

R-O Holding AB og Tore Haagensli har tilbudt å installere rensekum med filter, alternativt lukket tank uten utslipp av gråvann. Trondheim kommune har avslått dette, selv om slike tiltak åpenbart vil redusere faren for forurensning.

Kommunens sondring mellom primære og sekundære bruksbehov er uholdbar. Den praktiseres heller ikke konsekvent. Det er et paradoks at kommunen tillater skytefelter, hesteoppdrett og gårdscamp svært nær Jonsvatnet, men forbyr utslipp av gråvann fra hytter som ligger over 500 meter fra vannkanten. Kommunens praksis viser at hytteeierne som er parter i saken er utsatt for usaklig forskjellsbehandling.

Tilbakekallet av utslippstillatelser er i strid med prinsippet om forholdsmessighet som er uttrykt i forurensningsloven § 18 fjerde ledd. Kommunen har ikke adgang til å forby hytteeiere å ha innlagt vann, dersom formålet med dette kan oppnås gjennom et mindre inngripende vedtak, jf Inge Lorange Backers artikkel i Lov og Rett 1991, på side 630 [LOR-1991-625]. Vedtaket er grovt urimelig og representerer myndighetsmisbruk også av denne grunn.

Selv om domstolskontrollen med forvaltningsvedtak er begrenset, kan den være mer eller mindre intens. Domstolens kontroll vil være intens ved tilbakekall av utslippstillatelser, jf Backers artikkel nevnt foran, på side 633.

For Haagensli er særlig anført at kvaliteten ved eiendommen hans vil bli sterkt redusert, dersom det ikke tillates å ha innlagt vann. Hans samboer har fibromyalgi, og er ikke i stand til å bære vannbøtter. Det samme gjelder foreldrene hans, som er over 80 år gamle. Hyttas verdi vil synke betydelig dersom det ikke tillates å ha innlagt vann. Hytta har dessuten stor affeksjonsverdi, og har vært i familiens eie i tre generasjoner.

For A er spesifikt anført at han har et barn som er sterkt handicapet, og som trenger mye hjelp. Mangel på innlagt vann er da en stor ulempe. Verdien av eiendommen antas å ville bli halvert, uten innlagt vann. A har eid hytta i tre generasjoner, og det er knyttet stor affeksjonsverdi til den. Eierformen til hytteeiendommen er irrelevant ved vurderingen av tilbakekallet av utslippstillatelsen.

Formannskapetets vedtak er beheftet med saksbehandlingsfeil. Kommunen har nøydt seg med å vise til at hyttene ligger i nedbørsfeltet for Jonsvatnet, og har ikke vurdert hver eiendom for seg. Begrunnelsen som er gitt viser at avgjørelsesgrunnlaget ikke har vært forsvarlig, og oppfyller ikke kravet i forvaltningsloven § 24 og § 25.

Kravet til begrunnelse skjerpes jo mer inngripende forvaltningsvedtaket er. Generelle begrunnelser godtas ikke, idet alle relevante hensyn må være vurdert konkret. Dette fremgår av rettspraksis, jf Rt-1973-460, Rt-1981-745 og Rt-2000-1066.

Under prosedyren for lagmannsretten har de ankende parter prosessfullmektig frafalt en subsidiær og atter subsidiær påstand som var inntatt i sluttinnlegget. En tidligere anførsel om at skjønnsforutsetningene i Jonsvannsskjønnene er til hinder for senere å tilbakekalle utslippstillatelsene er også frafalt.

R-O Holding AB og Tore Haagensli har nedlagt slik korrigeret påstand:

1. Vedtak truffet av Trondheim kommune av 10.11.2014 med stadfesting av Formannskapetets vedtak av 01.04.2014 i sak 14/48008/L50 kjennes ugyldig for så vidt angår gnr 139/41 og gnr 150/1 i Trondheim kommune.
2. Tore Haagensli og R-O Holding AB tilkjennes sakens omkostninger for tingretten og lagmannsretten.

Trondheim kommune har anført i hovedtrekk:

Den rettslige vurderingen må ta utgangspunkt i kommunens behov for rent drikkevann, og i at Jonsvatnet er drikkevannskilde for ca. 200 000 personer og i tillegg for institusjoner som f eks St. Olavs Hospital. Konsekvensene av forurensning av drikkevannet vil kunne være katastrofale. Storsamfunnets behov må derfor gå foran hytteeierne interesser.

Hyttebebyggelse rundt Jonsvatnet er i strid med den aktuelle reguleringen av området, som er til LNF-formål. Hyttene representerer et sekundærbehov, landbruksinteressene derimot et primærbehov. Dette begrunner forskjellsbehandlingen når det gjelder utslippstillatelse. Å ha innlagt vann i hytter er dessuten et sekundærbehov i forhold til sekundærbehovet som hyttene i seg selv representerer.

Det store antallet hytter som ligger i nedbørsfeltet til Jonsvatnet har gjort det nødvendig for kommunen å tenke helhetlig, med sikte på konsekvensene av samlet utslipp fra hyttene. Kommunen har lagt vekt på å behandle hytteeierne likt. Mattilsynet støtter kommunens vedtak i saken.

Kommunens saksbehandling har vært upåklagelig. Det har vært utsendt forhåndsvarsel, truffet administrative vedtak og to vedtak av formannskapet etter klage. Vedtakene er riktignok noe standardiserte, men oppfyller kravene til individuelle enkeltvedtak. Alle vilkårene i forvaltningsloven § 25 er oppfylt. Standardiserte begrunnelser godtas ved «massevedtak», jf Rt-2014-310 avsnitt 52.

Subsidiært anføres at eventuelle saksbehandlingsfeil ikke har virket bestemmende på innholdet i vedtakene, jf forvaltningsloven § 41. Trondheim kommune ville uansett begrunnelse ha kommet til samme resultat.

Det foreligger tilstrekkelig rettslig grunnlag for det materielle innholdet i vedtakene om utslippsnektelse. Utslipp av gråvann er forurensning etter forurensningsloven § 6, og ingen har rett til å forurense, jf lovens § 7. Adgangen til å omgjøre tidligere tillatelser til utslipp følger av forurensningsloven § 18. Avveiningen av de motstridende interessene faller klart ut til fordel for å beskytte drikkevannskilden.

Det faktiske grunnlaget for tilbakekallelse av utslippstillatelsen for hytteeiendommene som saken gjelder er oppfylt. Angående den konkrete forurensningsfaren er særlig vist til vitneforklaringer fra sjefsforsker Bjørnar Eikebrokk ved SINTEF og tidligere professor Arnfinn Langeland ved NTNU. Om kommunens overordnede målsetninger og tiltak er særlig vist til forklaringer fra juridisk rådgiver Sissel Johanne Aas Dalsveen, teknisk sjef Anne Kristine Misund og juridisk rådgiver Arild Haugen.

Behovet for ensartet praksis overfor hytteeiendommene følger av at disse alle ligger i nedbørsfeltet til Jonsvatnet. Hyttene avstand til vannet har mindre betydning når det gjelder faren for forurensning. Det sentrale er at hytteeiendommene samlet representerer en forurensningsfare. Man må derfor vurdere den samlede virkningen, ikke utslippet fra hver enkelt hytte.

Kommunen har dårlig erfaring med avløpsanlegg og oppsamlingstanker fra hytter, fordi det kan inntre lekkasjer fra slike. De ankende parter har ikke fremkommet med forslag til tekniske anlegg som er tilstrekkelig sikre. Enkelte av forslagene er dessuten fremsatt etter at formannskapet hadde truffet vedtak i klagesakene. Disse forslagene kan derfor ikke tas i betraktning, jf at domstolskontrollen må knytte seg til det faktum som forelå på tidspunktet da vedtaket ble truffet.

Trondheim kommune har nedlagt slik påstand:

1. Ankene forkastes.

2. R-O Holding AB og Tore Haagensliagensli dømmes til å betale Trondheim kommunes sakskostnader.

Lagmannsrettens bemerkninger:

Jonsvatnet er, som nevnt foran, primær vannforsyningskilde for Trondheim kommune, og i tillegg reservevannkilde for Melhus kommune. Det er opplyst at drikkevannskvaliteten er høy, og at dette særlig skyldes tilførselen av godt råvann. I tillegg kommer betydningen av et velfungerende renseanlegg. Trondheim kommune har i de senere år truffet flere tiltak for å sikre god drikkevannskvalitet, blant annet som følge av sykdomsutbrudd andre steder i landet, forårsaket av at drikkevannet har vært infisert av sykdomsfremkallende bakterier, virus eller parasitter. Det er opplyst at Trondheim kommunes tilbakekallelse av tillatelser til utslipp fra hytteeiendommer i nedslagsfeltet for Jonsvatnet er ett av flere tiltak som er blitt satt i verk i denne sammenheng.

Lagmannsrettens prøving av vedtakene rettet mot R-O Holding AB og Tore Haagensli omfatter en rekke spørsmål, der lagmannsrettens kompetanse til dels er forskjellig. Prøvingsretten gjelder fullt ut for så vidt angår kravet til lovhjæmmel for inngrepene og det faktiske forhold som vedtakene bygger på. Lagmannsretten kan også fullt ut overprøve hvorvidt kommunens saksbehandling oppfyller kravene til utredning og begrunnelse i forvaltningsloven. Hensiktsmessigheten av vedtakene er på den annen side gjenstand for et administrativt og politisk skjønn, idet lagmannsrettens prøvingskompetanse er begrenset til det som følger av den forvaltningsrettslige misbrukslæren. Forurensningsloven § 18 fjerde ledd, som er påberopt av begge parter, står i en særstilling, noe lagmannsretten kommer tilbake til nedenfor.

Som hjemmel for vedtakene i de aktuelle sakene har Trondheim kommune for det første vist til forurensningsloven § 7 første ledd, som forbyr enhver å «gjøre eller sette i verk noe som kan medføre fare for forurensning». Denne bestemmelsen må sees i sammenheng med lovens § 6 første ledd, som definerer forurensning til blant annet å omfatte «tilførsel av fast stoff, væske eller gass til luft, vann eller i grunnen, som er eller kan være til skade eller ulempe for miljøet».

Når det gjelder forståelsen av farebegrepet i forurensningsloven § 7 første ledd og § 6 første ledd, legger lagmannsretten til grunn at det må foreligge mer enn en teoretisk mulighet for forurensning. Forurensningsfaren må være reell, men det er tilstrekkelig med en viss, om enn liten mulighet. Til støtte for dette vises til Ot.prp.nr.11 (1979-1980) side 96-99 og kommentar til forurensningsloven av Hans Chr. Bugge, inntatt i Gyldendal Rettsdata note 29.

Det anses på det rene at avløpsanleggene fra hytteeiendommene tilhørende R-O Holding AB og Tore Haagensliagensli slipper ut væske i grunnen, som kan inneholde mikroorganismer som nevnt foran. Med støtte i forklaringene fra de sakkyndige vitnene legges til grunn at bakterier, virus og parasitter fra gråvann som slippes ut i grunnen kan fremkalle sykdom, og at risikoen for sykdomsutbrudd i første rekke påvirkes av størrelsen av utslippene. I tillegg til dette kommer avstanden fra utslippsstedet til drikkevannskilden, samt vær- og nedbørsforhold, som er viktige, men ikke avgjørende faktorer.

På denne bakgrunn anser lagmannsretten det klart at utslippet av gråvann fra eiendommen tilhørende R-O Holding AB, som ligger helt ned til Jonsvatnet, medfører en reell fare for forurensning, som oppfyller kravet i forurensningsloven § 7 første ledd. De sakkyndige er enige om at faren for forurensning fra Haagenslis eiendom, som ligger ca 550 meter fra vannkanten er betydelig mindre, men mener likevel at den er reell. Det har betydning at Haagenslis hytteeiendom ligger atskillig høyere enn vannspeilet og at grunnen i området for det vesentlige består av løsfjell. Begge disse faktorene øker risikoen for at utslipp fra eiendommen kan ende opp i Jonsvatnet. Særlig gjelder dette i kombinasjon med ekstreme værforhold. Under hensyn til de strenge kravene som kommunen, med støtte i drikkevannsforskriften har stilt til vannkvaliteten, er lagmannsretten kommet til at også Haagenslis eiendom representerer en fare for forurensning som er tilstrekkelig stor etter forurensningsloven § 7 første ledd.

Det forhold at utslipp fra en eiendom anses å medføre en viss fare for forurensning er ikke i seg selv tilstrekkelig til å tilbakekalle en utslippstillatelse. Forurensningsloven § 18 tredje ledd fastsetter riktignok at tillatelsen kan tilbakekalles eller endres når det har gått ti år etter at den ble gitt, men § 18 fjerde ledd modifierer dette, ved å fastsette at det ved slike avgjørelser «skal ... tas hensyn til kostnadene en endring eller omgjøring vil påføre forurenseren og de fordeler og ulemper endring eller omgjøring for øvrig vil medføre».

Spørsmålet er så hvilke begrensninger § 18 fjerde ledd legger på omgjøningsadgangen og hva som omfattes av domstolskontrollen med slike avgjørelser. Forurensningsloven § 18 tredje ledd, sammenholdt med fjerde ledd,

må oppfattes slik at forvaltningsmyndigheten har adgang til å trekke tilbake en utslippstillatelse nå det er gått ti år siden tillatelsen ble gitt, men at forvaltningsmyndigheten har plikt til å foreta en forsvarlig avveining mellom private og offentlige interesser før det treffes avgjørelse.

Domstolskontrollen avspeiler dette, ved at den retter seg mot selve forsvarligheten av forvaltningsorganets vurdering, i den forstand at de relevante hensynene må være vurdert. Forutsatt at dette er tilfellet, kan domstolene imidlertid ikke sette sin oppfatning angående behovet for inngrepet og hensiktsmessigheten av dette over forvaltningsorganets egen vurdering. Begrensningen i domstolenes prøvingskompetanse som dette innebærer, er begrunnet i en tradisjonell funksjonsfordeling mellom forvaltningen og domstolene, som også skyldes begrensninger i domstolenes faktiske kompetanse når det gjelder fagspørsmål av ulike typer; i dette tilfellet forurensningsfare. Domstolene kan derimot prøve hvorvidt forvaltningsorganets vurdering bygger på utenforliggende hensyn, om det utgjør usaklig forskjellsbehandling og om vedtaket er klart urimelig, herunder uproporsjonalt. Det vises om dette til Rt-1995-738, for så vidt gjelder domstolenes kontroll med forvaltningsvedtak generelt, og til Ot.prp.nr.11 (1979-1980) side 120, når det gjelder vedtak som bygger på forurensningsloven.

Lagmannsretten ser det slik at både formannskapetets vedtak og de forutgående vedtakene oppfyller lovens krav til avveining mellom motstridende interesser og helhetsvurdering. I denne sammenheng vises spesielt til at kommunen har vurdert de konkrete innvendingene som R-O Holding AB og Haagensli fremsatte under forvaltningsprosessen, men funnet at disse innvendingene må vike i forhold til behovet for å sikre rent drikkevann til byens befolkning. At de kommunale organer ved vurderingen har tatt hensyn til de samlede utslipp fra hytteeiendommene i Jonsvatnets nedbørsfelt må være holdbart, all den tid det vil være praktisk umulig å trekke et skille mellom hytteeiendommer der utslipp skal tillates og der det skal forbys. En slik tilnærming ville lett kunne bli vilkårlig og ville utvilsomt føre til påstander om usaklig forskjellsbehandling og unødige rettsprosesser.

Når det gjelder spørsmålet om forurensningsfaren ved utslipp fra hytteeiendommer skal vurderes samlet eller for hver enkelt eiendom, finner lagmannsretten støtte i Inge Lorange Backers artikkel nevnt foran, idet han uttaler på side 630-631:

«Et forholdsmessighetsprisnipp vil i tilfelle være lettest å anvende der vedtaket har sitt mål i seg selv, og det faller vanskeligere når vedtaket bare er ett middel blant mange til å realisere et felles mål. Det siste vil ofte være situasjonen i forurensningssaker, hvor målet er å bedre en miljøtilstand som blir påvirket av en rekke utslipp, og vedtaket overfor den enkelte forurenser derfor bare er ett middel blant mange».

Denne uttalelsen synes å være relevant for vår sak, og gir støtte for den tilnærming som kommunen har valgt når det gjelder tilbakekall av utslippstillatelser.

Lagmannsretten tilføyer at det forhold at landbrukseiendommer og boliger rundt Jonsvatnet tillates å ha innlagt vann, mens dette forbys for hytteeiendommer, ikke kan anses å utgjøre usaklig forskjellsbehandling. Det er tilstrekkelig her å vise til at landbruksdrift, herunder hestehold, er i samsvar med den gjeldende reguleringsplanen for området, og bolighus likeså. Hytter er derimot definert som et sekundærformål, og dette bygger på et forvaltningsskjønn som domstolene ikke kan overprøve.

De ankende parter har videre anført at tilbakekallelser av utslippstillatelsen er klart urimelig og uproporsjonal. Dette er lagmannsretten ikke enig i. Vedtaket om å nekte hytteeierne å ha innlagt vann, men tillate at det føres vann frem til yttervegg, bygger på erfaringer når det gjelder virkningen for samlet utslipp av gråvann, og fremstår som klart forsvarlig. Ulempen for hytteeierne ved å måtte bære vann inn i hytta, i stedet for å tappe vann innendørs, når heller ikke opp til vilkåret om klar urimelighet, som er kriteriet ved domstolskontrollen. Hytteeiernes forslag om å etablere renseanlegg, i stedet for å forby innlagt vann, er vurdert av kommunen, men ikke funnet forsvarlig, på grunn av faren for lekkasje. Prinsippet om at inngrepet ikke skal være mer inngripende enn nødvendig må derfor anses å være ivaretatt.

Lagmannsretten er etter dette kommet til at formannskapetets vedtak om å trekke tilbake utslippstillatelsene for de ankende parters eiendommer er materielt holdbare. Som det vil ha fremgått foran, refererer dette seg til kravet om lovhjemmel, korrekt faktisk grunnlag og den forvaltningsmessige skjønnsutøvelse.

De ankende parter har videre anført at formannskapetets vedtak, eventuelt de forutgående vedtakene, er beheftet med saksbehandlingsfeil. Denne anførselen kan klart ikke føre frem. Lagmannsretten viser for det første til at samtlige hytteeiere rundt Jonsvatnet, herunder

R-O Holding AB og Tore Haagensliagensli, ble gitt forhåndsvarsel om mulig tilbakekallelse av utslippstillatelse og gitt anledning til å fremkomme med innsigelser. Slike innsigelser ble fremsatt, og gjaldt særlig spørsmålet om reell forurensningsfare og familiemedlemmers individuelle behov. For det andre fremgår det utvetydig av formannskapetets vedtak 4. november 2014 at innsigelsene er blitt vurdert konkret. Begrunnelsen i vedtakene oppfylder kravene i forvaltningsloven § 25. Heller ikke anførselen om saksbehandlingsfeil fører derfor frem.

Lagmannsretten er etter dette kommet til at formannskapetets vedtak 4. november 2014 er holdbare, både materielt og prosessuelt. Ingen av ankene fører derfor frem.

Trondheim kommune har vunnet saken fullt ut, og har etter hovedregelen krav på full erstatning for sine sakskostnader fra motpartene, jf tvisteloven § 20-2 første og annet ledd. Det foreligger ikke tungtveiende grunner som gjør det rimelig å frita de ankende parter fra omkostningsansvaret, jf tvisteloven § 20-2 tredje ledd. Saken har reist flere interessante spørsmål av rettslig og faktisk karakter, men dette er ikke en tilstrekkelig tungtveiende grunn, hensett til at avgjørelsen ikke har frembudt tvil og heller ikke styrkeforholdet mellom partene tilsier at det gjøres unntak fra hovedregelen om sakskostnadsansvar for den tapende part.

Trondheim kommunes prosessfullmektig, advokat Sverre B. Schistad, har fremlagt sakskostnadsoppgave, der det i begge sakene er krevd sakskostnader med 68 200 kroner, hvorav salær utgjør 67 200 kroner. Ola Røvik har uttrykkelig bedt lagmannsretten fastsette sakskostnadene til kommunen, og dette følger også av tvisteloven § 20-5. Lagmannsretten har vurdert sakskostnadskravet og finner at det utgjør nødvendige kostnader ved saken, jf tvisteloven § 20-5 første ledd. Trondheim kommune tilkjennes etter dette sakskostnader med 68 200 kroner fra hver av de ankende parter.

Det sees ikke å være grunn til å endre tingrettens avgjørelse om sakskostnader.

Dommen er enstemmig.

Domsslutning

I sak nr. 16-017908ASD-FROS:

- 1. Anken forkastes.*
- 2. R-O Holding AB dømmes til å betale 68 200 - sekstiåttetusentohundre - kroner til Trondheim kommune v/ordføreren i sakskostnader for lagmannsretten, innen 2 - to - uker etter at dommen er forkynt.*

I sak nr. 16-017920ASD-FROS:

- 1. Anken forkastes.*
- 2. Tore Haagensli dømmes til å betale 68 200 - sekstiåttetusentohundre - kroner til Trondheim kommune v/ordføreren i sakskostnader for lagmannsretten, innen 2 - to - uker etter at dommen er forkynt.*